

A woman with dark hair in a ponytail, wearing a white headband, an orange and white soccer jersey, white socks, and a black and white soccer skirt, is sitting on concrete steps. She is focused on putting on her red and white soccer cleats. One shoe is on her foot, and the other is on the step next to her. A pair of white and black sandals is also on the steps. In the background, there is a grey wall with a window that has white bars and a small potted plant on the ledge.

Voetbal is niet evident voor een vrouw

Lisa Dupuy

Wie in mei een potje wil voetballen in Halabja moet geduld hebben. Overdag liggen de trapveldjes er verlaten bij in de Iraaks-Koerdische stad. Het gras is verdord. Pas in de namiddag, als de zon laag staat en de lange schaduwen verkoeling kunnen bieden, is het draaglijk het lijf aan het werk te zetten – om boodschappen te doen, de kinderen naar de speeltuin te brengen of tegen een bal aan te trappen. De smog en het fijnstof uit de uitlaten van forenzen vermengen zich met de geur van zomerfruit en gegrild vlees. Dat laatste is allemaal voorbereiding op de avondval, in de vastenmaand waarin wij de stad bezoeken. Maar als de temperaturen het dan toelaten, is het druk bij de amateurclub. Vanaf de betonnen trappen kijken ‘de kleintjes’ hoe volwassen mannen zich in het zweet werken, aan de andere kant van het veld kijkt het meer-dan-levensgrote portret van de heersende politici vorsend toe. Ook voor de voetballiefhebber die nog geen simpele aanwijzing ‘links’ of ‘rechts’ in het Sorani – het hier gangbare dialect van het Koerdisch – zou verstaan, zijn de echoënde kreten herkenbaar. Hier is voetbal het domein voor iedereen die stoom wil afblazen.

Zo ook voor de tengere figuur die langs het witte krijt slentert. Berivan Jalal is het type kalme speler, zo één die van een aangespeelde ziekenhuisbal in een zwierige beweging een splijtende voorzet maakt. Een verdediger die moeiteloos de bal wegplukt tussen de voeten van haar tegenstander, alsof het ding op commando reageert. Op en naast het veld praat ze met haar handen: een uitgestrekte palm om de rust te bewaren, een zwierige pols om een lichte irritatie te uiten of het gesprek bij te sturen. Als ze voelt dat haar gesprekspartner doel treft, gaan een duim en wijsvinger omhoog. Tijdens de korte rondo gaat haar hand vaak naar haar schouders, om de daar afzakkende hoofddoek weer om te slaan. ‘Zo irritant. Ik draag ’m nóóit als ik speel, behalve nu. Ramadan.’ Zesentwintig is ze, Berivan, en in het futsal in Koerdistan, federaal Irak en buurland Iran is die voornaam eigenlijk voldoende. Drie jaar geleden schopte ze het tot het nationale vrouwenteam van Irak. ‘In Koerdistan is er een competitie, maar die wordt niet officieel geacht. In Irak en Iran, daar zitten de grotere teams.’ In juli nog, enkele weken na onze ontmoeting, wordt ze kampioen met de vrouwen van Bagdads grote club Al Zawra’a.

Voetbal is niet evident voor een vrouw, beaamt Berivan als we de auto instappen, die is volgestouwd met bidons en gekoelde waterflesjes. Het voetbalterrein verdwijnt uit het zicht, het licht van de stadionlampen valt weg tegen het neon van eettentjes en theehuizen.

Als je haar en echtgenoot Rhozan hoort praten over Berivans jeugd, leek er geen houden aan. ‘Sport is lastig voor meisjes, vanuit de maatschappij, maar ik heb het altijd gewoon gedaan. Voor mijn familie was dat daarom ook iets wat zij accepteerden. Ze wilden dat ik er beter in werd, net zoals ik zelf ook steeds beter wilde worden,’ zegt ze.

foto's: Daniel Maissan

Rhozan, vanachter het stuur: ‘Soms denk ik dat haar ouders het zich niet realiseerden, toen Berivan jong was. Hoe “anders” het is. Als meisje deed ze ook nog veel aan atletiek, aan handbal... Ik vind het idee dat zij alles kan leuk. Maar anderen zullen daar ook wel vervelend over hebben gedacht.’ Hij werpt haar een korte blik toe in de achteruitkijkspiegel. Ze kennen elkaar van de universiteit, toen Berivan fysiotherapie studeerde en ‘trainde als een gek’. Dat doet ze nog steeds. Topsport betekent bereid zijn tot opoffering, stellen ze, en dat wordt niet dik gecompenseerd. Haar vader helpt met de rekeningen; Rhozan werkt als automonteur. Hij is een fanatiek paraglider. ‘Ook nu nog doen we niet alles volgens het boekje. Het voelt wel eens alsof mensen ons daarom ook extra in de gaten houden.’

Berivan kijkt uit het raam. ‘Grappig genoeg vind ik dat juist zo fijn aan sport. Je kunt niet met andere zaken bezig zijn, alles valt weg. Alleen de wedstrijd telt op het moment dat je speelt. Ik hoop daarmee mensen ook iets te geven waar de aandacht heen kan, behalve hun dagelijkse beslommingen.’ Ze knikt naar buiten, naar de stad. Rhozans jeep kachelt intussen omhoog langs de uitlopers van het Hawraman-gebergte.

Niet alleen de hitte blijft hangen in Halabja. Wie in weemoed wil blijven hangen, merkt in de straten een flinke vlag, als de restanten van de gifgasaanval die Halabja in 1988 trof uit handen van Saddam Hussein. Duizenden mensen kwamen om, er is geen familie die de last van de geschiedenis niet draagt. Berivan en Rhozan zijn allebei import, maar ook zij konden niet aan de impact ontsnappen. Rhozan kan zich

voorstellen dat de tragische gebeurtenis voor buitenstaanders verstikkend lijkt, maar ze zijn stellig: ‘Wij willen hier juist niet weg.’

Al moet Berivan voor de echte wedstrijden naar federaal Irak, of naar Erbil of de landsgrenzen over – ze blijven in Halabja. ‘Het was hier erg, en het kan beter worden. Dat vind ik een mooi streven.’

Als we uitstappen ligt de stad, ongeveer 80.000 inwoners, aan onze voeten. Het is bijna middernacht, op een maandag, maar de verkeersaders zijn nog verstoppt. Als hij zich vroeger, ‘voor ons huwelijk’, zorgen maakte, kwam Rhozan hier naar boven. ‘Die gelige voorlichten van de auto’s, dat deed me denken aan het uiteinde van een aangestoken sigaret. De aanblik is als nicotine door mijn lichaam, ik word er relaxed van. Gefocust.’ ‘Niet echt een goede opmerking voor een sporter, over dat roken,’ mompelt Berivan. Wat ziet zij vanaf hier? ‘De plek die we fijn vinden. Vanuit hier kun je zien waar je naartoe wil, in het leven.’ En in het voetbal? De verdedigster haalt haar schouders op. Er is al veel gelukt, ze verhoudt zich tot haar sport als iemand die zichzelf zónder niet eens kán indenken. Tegenwoordig geeft ze nu soms training aan de jongensteams – de beloften, met tieners die zelfs nog een kop boven haar uitsteken. Het deert haar niet, laat die mannen maar kletsen. ‘Als ik ze iets kan bijbrengen, dan toch discipline. Ik ben zeker genoeg van mezelf.’

Thuis, zien we later, kan ook niemand om Berivans ‘lukken’ heen. Al-Zawra’a, Erbil, Choman, het nationale team van Irak en de studentenploeg van de universiteit: ze heeft al haar tenues nog. En bij elk tenue een paar sokken, een hoofdbandje, en – afhankelijk van de ondergrond, schoenen. Voor een impromptu fotoshoot trekt ze alles uit de kast. Ze heeft zelfs nog haar eerste wedstrijdshirt, een grijze. De stof is versoepeld in al die jaren, bijna versleten, aan de zoom zitten wat draadjes los. Berivan droeg het op de middelbare school. ‘Ik heb er helaas het broekje niet meer bij,’ zegt ze spijtig. Maar de rest heeft ze bewaard. Elke medaille, elke oorkonde, elke teamfoto is uitgestald in een prijzenkast in de woonkamer. ‘We hebben nog meer, maar dat staat bij mijn vader. Ook zo’n kast,’ zegt Berivan. Ze leunt tegen de deurpost, wrijft een denkbeeldig stofje van de planken. ‘Weet je, alles wat hier staat, staat er omdat het belangrijk is. Voor mij. Als ik het zie, kan ik tegen mezelf zeggen: ik ga nog dóór.’

Op de bergen boven Halabja kon ik me niet inhouden en voelde de noodzaak mijn eigen voetballiefde uit de doeken te doen, de eerste trainingsjaren ‘met de jongens’, het enige meisje zijn. En in mijn eigen jeugd, zei ik, is het Nederlands vrouwenvoetbal zó veranderd. Nu mogen ze allemaal, en mensen kijken. Berivan had geknikt, geroerd. ‘Het kómt, dat is goed om te weten.’

Deze reis werd mede mogelijk gemaakt door het Fonds BJP en het Noodfonds NVJ.

